

İSLAMÎ İLİMLER SERİSİ

Ayet ve Sünnet Işığında
Fıkıhın Temel İlkeleri

25 USÛLÜ FIKIH KAİDESİ

USÛLÜ FIKHIN TEMEL
KAİDELERİNİ ÖĞRENİYORUM

SAHİH BİLGİ

DOĞRU ANLAYIŞ

SALİH AMEL

FIKIH İLMİNDE SAĞLAM BİR TEMEL
İÇİN 25 KAİDE

UBEYDULLAH ARSLAN

İSLAM DAVETÇİSİ

İLİMLE AYDINLANAN
DAHA GÜZEL YARINLARA

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

1. KAİDE

EMİRDE ASIL OLAN VÜÇÛBDUR

الأصل في الأمر الوجوب

AÇIKLAMA

Şeriatta bir emir geldiğinde, onu vaciplikten başka bir hükme çeviren delil bulunmadıkça bu emir vaciplik ifade eder. Yani Allah veya Rasûlü ﷺ bir şeyi emretmişse, asıl olan o emrin yerine getirilmesinin gerekli olmasıdır.

DELİL

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

“Rasûl size ne verdiyse onu alın; sizi neden yasakladıysa ondan sakının.”

(Haşr, 59/7)

KISA ÖRNEK

Allah'ın namazı emretmesi, namazın vacip olduğuna delalet eder. Emri başka bir hükme çeviren bir delil olmadıkça emir, vüçûb üzere anlaşılır.

DERSİN ÖZÜ

Şer'î emir, aksini gösteren bir delil olmadıkça vaciplik ifade eder.

25 USÛLÜ FİKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

2. KAİDE

NEHİYDE ASIL OLAN TAHRÎMDİR

الأصل في النهي التحريم

AÇIKLAMA

Şeriatta bir şey yasaklandığında, onu haramlıktan başka bir hükme çeviren delil bulunmadıkça bu yasak haramlık ifade eder. Müslümanın asıl görevi, Allah ve Rasûlü ﷺ tarafından yasaklanan şeyi terk etmektir.

DELİL

“Rasûl size ne verdiyse onu alın;
sizi neden yasakladıysa ondan sakının.”

(Haşr, 59/7)

KISA ÖRNEK

Allah'ın faiz almayı yasaklaması, faizin haram olduğuna delalet eder. Yasaklamayı başka bir hükme çeviren delil bulunmadıkça nehiy, tahrîm üzere anlaşılır.

DERSİN ÖZÜ

Şer‘î yasak, aksini gösteren bir delil olmadıkça
haramlık ifade eder.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

3. KAİDE

EMİR, GÜCÜN YETTİĞİ ÖLÇÜDE YERİNE GETİRİLİR

الأمر بحسب الاستطاعة

AÇIKLAMA

Şeriat, kişiyi gücünün yetmediği şeyle sorumlu tutmaz. Emredilen bir amelin tamamını yerine getirmeye güç yetmiyorsa, güç yetirilen kısmı yerine getirilir. Güç yetmeyen kısım ise kişiden düşer.

DELİL

“Allah’tan gücünüz yettiğince sakının.”

(Teğâbün, 64/16)

KISA ÖRNEK

Ayakta namaz kılmaya gücü yetmeyen kimse oturarak namaz kılar. Oturmaya da gücü yetmezse gücünün yettiği şekilde namazını eda eder.

DERSİN ÖZÜ

Şer‘î emirler, kulun güç ve imkânı ölçüsünde yerine getirilir.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

4. KAİDE

NEHİY, YASAKLANAN ŞEYİN TAMAMEN TERKİNİ GEREKTİRİR

النهي يقتضي الترك

AÇIKLAMA

Şeriat bir fiili yasakladığında asıl olan, o fiilden tamamen uzak durmaktır. Emirler güç yetirme ölçüsünde yerine getirilirken, yasaklanan şeylerden kaçınmada esas onları terk etmektir.

DELİL

“Size yasakladığım şeyden kaçının;
size emrettiğim şeyi ise gücünüz yettiğince yerine getirin.”
(Buhârî, Müslim)

HADİS HÜKMÜ

Sahih.

KISA ÖRNEK

Faiz yasaklandığında Müslüman, gücü yettiği kadarını değil, faizli muameleyi bütünüyle terk etmekle yükümlüdür.

DERSİN ÖZÜ

Şer‘î bir yasak geldiğinde asıl olan,
yasaklanan fiili terk etmektir.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

5. KAİDE

MUTLAK EMİR, TEKRARI GEREKTİRMEZ

الأمر المطلق لا يقتضي التكرار

AÇIKLAMA

Şeriatta bir emir, tekrar edilmesini gösteren ayrıca bir delil olmaksızın mutlak olarak gelirse, emrin yerine getirilmesi için bir defa yapılması yeterlidir. Tekrar gerektiğine ise ayrıca delil bulunmalıdır.

DELİL

“Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın.”

(Bakara, 2/196)

KISA ÖRNEK

Hac emri, gücü yeten Müslümana ömründe bir defa farzdır. Her yıl tekrar edilmesi, yalnızca emir lafzından çıkarılmaz.

DERSİN ÖZÜ

Mutlak emir, tekrar gerektiğini gösteren ayrı bir delil olmadıkça tekrarı gerektirmez.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

6. KAİDE

BİR ŞEYİN EMREDİLMESİ, ONUN MEŞRU OLDUĞUNA DELİLDİR

الأمر بالشيء دليل على مشروعيته

AÇIKLAMA

Allah ve Rasûlü ﷺ bir ameli emretmişse, bu emir o amelin şeriatta meşru olduğuna delalet eder. Ancak emrin vacip mi yoksa müstehap mı olduğu, emrin lafzına ve konuyla ilgili diğer delillere bakılarak belirlenir.

DELİL

“Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin
ve rükû edenlerle beraber rükû edin.”

(Bakara, 2/43)

KISA ÖRNEK

Namazın ve zekâtın emredilmiş olması, bu ibadetlerin Allah'ın meşru kıldığı amellerden olduğunu gösterir. Bunların ayrıntılı hükümleri ise diğer delillerle birlikte öğrenilir.

DERSİN ÖZÜ

Şeriatın emrettiği bir amel, meşru bir ameldir;
hükmünün derecesi ise delillerle belirlenir.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

7. KAİDE

İBADETLERDE ASIL OLAN TEVKİFTİR

الأصل في العبادات التوقيف

AÇIKLAMA

İbadetler, kişinin kendi görüşü veya güzel görmesiyle belirlenmez. Allah'a hangi ibadetle, nasıl, ne zaman ve ne şekilde yaklaşılağı şer'î delile dayanmalıdır. Bu sebeple delili bulunmayan bir ibadet şekli dine eklenemez.

DELİL

“Yoksa onların, Allah'ın izin vermediğı şeyleri dinden kendilerine meşru kılan ortakları mı vardır?”

(Şûrâ, 42/21)

KISA ÖRNEK

Bir kimse belirli bir ibadeti, belirli bir sayı veya vakitle sürekli uygulayıp bunu dine ait özel bir ibadet kabul edcekse, bunun için şer'î bir delile ihtiyaç vardır.

DERSİN ÖZÜ

İbadet ancak Kitap ve sahih Sünnetten bir delile dayanarak meşru kabul edilir.

25 USÛLÜ FİKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

8. KAİDE

ÂDETLERDE ASIL OLAN MUBAHLIKTIR

الأصل في العادات الإباحة

AÇIKLAMA

İbadetlerin aksine, insanların günlük hayatlarındaki âdet, kullanım ve dünyevî uygulamalarda asıl olan mubahlıktır. Bir şeyin haram veya yasak olduğuna hükmetmek için şer‘î bir delil gerekir.

DELİL

“O, yerde ne varsa hepsini sizin için yaratandır.”

(Bakara, 2/29)

KISA ÖRNEK

Yeme, içme, giyim, ulaşım ve insanların kullandığı yeni araçlar; şeriatın yasakladığı bir unsur içermediği sürece aslî olarak mubahtır.

DERSİN ÖZÜ

Âdet ve dünyevî işlerde asıl olan mubahlıktır;
haramlık için delil gerekir.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

9. KAİDE

ÂMM LAFİZ BÜTÜN FERTLERİNİ KAPSAR

العام يشمل جميع أفرادہ

AÇIKLAMA

Şer‘î bir nassta kullanılan lafız genel (âmm) bir anlam taşıyorsa, onu sınırlandıran bir delil bulunmadıkça kapsamına giren bütün fertler hakkında geçerlidir. Genel lafzın bazı fertlerini kapsam dışına çıkarmak için ayrıca delil gerekir.

DELİL

“Şüphesiz insan gerçekten hüsrandadır.
Ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine
hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna.”

(Asr, 103/2–3)

KISA ÖRNEK

“İnsan hüsrandadır” ifadesi genel bir hükümdür. Ardından gelen ayet, iman edip salih amel işleyenleri bu genel hükümden istisna etmiştir.

DERSİN ÖZÜ

Âmm lafız, onu tahsis eden bir delil bulunmadıkça kapsamındaki bütün fertlere şâmindir.

25 USÛLÜ FİKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

10. KAİDE

HÂSS DELİL, ÂMMİ TAHSİS EDER

الخاص يخصص العام

AÇIKLAMA

Bir şer‘î delil genel bir hüküm bildirirken başka bir delil, bu genel hükmün bazı fertlerini kapsam dışında bırakabilir. Buna “tahsis” denir. Böylece âmm delil, hâss delille birlikte anlaşılır.

DELİL

“Allah size çocuklarınız hakkında,
erkeğe iki kızın payı kadarını emreder.”

(Nisâ, 4/11)

Ancak peygamberlerin mirası hakkında sahih Sünnette özel hüküm gelmiştir:

“Biz peygamberler miras bırakmayız.
Bıraktığımız sadakadır.”

(Buhârî, Müslim)

HADİS HÜKMÜ

Sahih.

KISA ÖRNEK

Miras ayetindeki çocuklara ilişkin genel hüküm, peygamberlerin mirası hakkındaki özel delille tahsis edilmiştir. Bu sebeple genel ve özel deliller birlikte değerlendirilir.

DERSİN ÖZÜ

**Hâss delil, âmm delilin kapsamındaki
bazı fertleri hükmün dışında bırakır.**

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

11. KAİDE

MUTLAK LAFİZ, MUKAYYED İLE KAYITLANIR

المطلق يحمل على المقيد

AÇIKLAMA

Bir nassta hüküm mutlak, başka bir nassta ise aynı hüküm belirli bir kayıtla mukayyed olarak gelirse; gerekli şartlar bulunduğunda mutlak lafız mukayyed delille birlikte anlaşılır. Böylece nasların tamamı birlikte değerlendirilmiş olur.

DELİL

Kur'an'da bazı kefareterde köle azadı mutlak olarak zikredilirken, hata ile öldürme kefaretinde:

“...Mümin bir köle azat etmesi gerekir...”

buyrularak köle “mümin” olmakla kayıtlanmıştır.

(Nisâ, 4/92)

KISA ÖRNEK

Bir delilde yalnızca “köle azat etmek”, diğerinde ise “mümin bir köle azat etmek” ifadesinin gelmesi, mutlak ve mukayyed lafızların nasıl birlikte değerlendirildiğini gösterir.

DERSİN ÖZÜ

**Şartları bulunduğunda mutlak lafız,
aynı konudaki mukayyed delile göre anlaşılır.**

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

12. KAİDE

MÜCMEL, AÇIKLAYICI DELİLE DÖNDÜRÜLÜR

المجمل یرد إلى المبين

AÇIKLAMA

Bir nassta hüküm genel veya ayrıntıları açıklanmamış şekilde gelmişse, onun nasıl uygulanacağı açıklayıcı delillere bakılarak anlaşılır. Bu sebeple mücmel bir nas, onu açıklayan diğer ayet ve sahih hadislerden bağımsız değerlendirilmez.

DELİL

“Namazı dosdoğru kılın ve zekâtı verin.”

(Bakara, 2/43)

Kur'an namazı emretmiş; namazın vakitleri, rekâtları ve nasıl kılınacağı ise Rasûlullah'ın ﷺ Sünnetinde açıklanmıştır.

KISA ÖRNEK

Kur'an'da namaz emredilir; fakat sabah namazının iki rekât olduğu gibi uygulamaya dair ayrıntılar sahih Sünnetten öğrenilir.

DERSİN ÖZÜ

Mücmel bir hüküm, onu açıklayan şer'î delillerle birlikte anlaşılır.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

13. KAİDE

ŞER'Î NASSLAR BİRBİRİNİ AÇIKLAR

النصوص يفسر بعضها بعضا

AÇIKLAMA

Kur'an ve sahih Sünnetin nasları bir bütün olarak anlaşılır. Bir meselede tek bir delile bakıp diğer ilgili delilleri terk etmek doğru değildir. Kapalı olan bir nassı başka bir nass açıklayabilir; genel olanı tahsis, mutlak olanı takyid edebilir.

DELİL

“Sana da zikri indirdik ki, insanlara kendilerine indirileni açıklayasın.”

(Nahl, 16/44)

KISA ÖRNEK

Kur'an namazı emreder; namazın vakitleri, rekâtları ve uygulama şekli sahih Sünnet tarafından açıklanır. Böylece ilgili naslar birlikte anlaşılır.

DERSİN ÖZÜ

Şer'î bir meselede bütün ilgili naslar bir araya getirilir ve birbirini açıklayacak şekilde anlaşılır.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

14. KAİDE

SAHİH SÜNNET ŞER'Î DELİLDİR

السنة الصحيحة حجة

AÇIKLAMA

Rasûlullah ﷺ'den sahih olarak sabit olan Sünnet, dinin temel delillerindendir. Müslüman, sahih Sünnetle sabit olan bir hükmü yalnızca Kur'an'da aynı hükmü açıkça bulamadığı gerekçesiyle terk edemez.

DELİL

“Kim Rasûle itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur.”

(Nisâ, 4/80)

KISA ÖRNEK

Kur'an namazı emreder; fakat namazın birçok ayrıntısı sahih Sünnetle açıklanmıştır. Müslüman bu hükümleri Rasûlullah'ın ﷺ sahih Sünnetinden öğrenir ve uygular.

DERSİN ÖZÜ

Rasûlullah ﷺ'den sahih olarak sabit olan Sünnet, bağlayıcı şer'î bir delildir.

UBEYDULLAH ARSLAN
İSLAM DAVETÇİSİ

Okuduğunuz için
teşekkür ederim.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

15. KAİDE

SÜNNET, KUR'AN'I AÇIKLAR

السنة مبينة للقرآن

AÇIKLAMA

Sünnet, Kur'an'ın açıklayıcısıdır. Kur'an'da genel veya kısa olarak bildirilen birçok hükmün ayrıntısı ve uygulanış şekli, Rasûlullah'ın ﷺ sahih Sünnetiyle açıklanmıştır. Bu sebeple Kur'an, Sünnetten bağımsız anlaşılmaz.

DELİL

“Sana da zikri indirdik ki, insanlara kendilerine indirileni açıklayasın.”

(Nahl, 16/44)

KISA ÖRNEK

Kur'an namazı emreder; ancak namazın rekâtları ve nasıl kılınacağı sahih Sünnetle açıklanmıştır. Aynı şekilde zekât ve hac ibadetlerinin birçok ayrıntısı da Sünnetten öğrenilir.

DERSİN ÖZÜ

Sahih Sünnet, Kur'an'daki hükümleri açıklar ve onların nasıl uygulanacağını gösterir.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

16. KAİDE

SAHÂBENİN İCMÂİ HÜCCETTİR

إجماع الصحابة حجة

AÇIKLAMA

Sahâbe, vahyin inişine şahit olmuş ve dini Rasûlullah ﷺ'den doğrudan öğrenmiş ilk nesildir. Onların bir şer'î hüküm üzerinde ittifak ettikleri sabit olduğunda, bu icmâ hüccettir ve ona muhalefet edilmez.

DELİL

“Kim kendisine doğru yol belli olduktan sonra Rasûle karşı gelir ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa, onu yöneldiği yolda bırakır ve cehenneme sokarız.”

(Nisâ, 4/115)

KISA ÖRNEK

Sahâbenin bir meselede ittifak ettiği kesin olarak sabitse, daha sonraki bir kimsenin bu icmâa aykırı yeni bir görüş ortaya koyması geçerli kabul edilmez.

DERSİN ÖZÜ

Sahâbenin sabit olmuş icmâî şer'î hüccettir ve ona muhalefet edilmez.

25 USÛLÜ FİKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

17. KAİDE

İCMÂ ŞER'Î DELİLDİR

الإجماع حجة

AÇIKLAMA

İcmâ, ümmetin müctehidlerinin şer'î bir meselede ittifak etmeleridir. Sahih olarak gerçekleştiği sabit olan icmâ, şer'î delildir. Bu sebeple kesinleşmiş bir icmâa aykırı hüküm vermek caiz değildir.

DELİL

“Kim kendisine doğru yol belli olduktan sonra Rasûle karşı gelir ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa, onu yöneldiği yolda bırakır ve cehenneme sokarız.”

(Nisâ, 4/115)

KISA ÖRNEK

Bir meselenin hükmü üzerinde ümmetin müctehidlerinin icmâ ettiği sahih olarak sabit olmuşsa, daha sonra bu icmâa aykırı yeni bir hüküm ortaya konulamaz.

DERSİN ÖZÜ

**Sabit olduğu kesin olarak bilinen icmâ,
bağlayıcı şer'î bir delildir.**

25 USÛLÜ FİKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

18. KAİDE

SAHİH KIYAS HÜCCETTİR

القياس الصحيح حجة

AÇIKLAMA

Kıyas, hakkında açık bir nas bulunmayan meselerin hükmünü, ortak illet sebebiyle hakkında hüküm bulunan başka bir meseleye bağlamaktır. Kıyasın geçerli olabilmesi için sahih bir asla dayanması ve iki mesele arasındaki illetin doğru tespit edilmesi gerekir.

DELİL

“Ey basiret sahipleri! İbret alın.”

(Haşr, 59/2)

KISA ÖRNEK

Şarap, sarhoş edici olduğu için haramdır. Sonradan ortaya çıkan başka bir içecek de sarhoş ediyorsa, aynı illet bulunduğundan şarabın hükmüne kıyas edilerek haram olduğuna hükmedilir.

DERSİN ÖZÜ

Ortak illet doğru tespit edildiğinde sahih kıyas, şer‘î hükmü belirlemede hüccettir.

UBEYDULLAH ARSLAN
İSLAM DAVETÇİSİ

Okuduğunuz için
teşekkür ederim.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

19. KAİDE

HÜKÜM, İLLETİYLE BERABER DÖNER

الحكم يدور مع علته وجودا وعدما

AÇIKLAMA

Şer‘î bir hüküm belirli bir illete bağlanmışsa, o illetin bulunması hükmün uygulanmasında; ortadan kalkması ise hükmün ortadan kalkmasında etkili olur. Burada esas, hükmün gerçekten o illete bağlı olduğunun şer‘î olarak sabit olmasıdır.

DELİL

“Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: İkisinde de büyük bir günah ve insanlar için bazı faydalar vardır.

Fakat günahları faydalarından daha büyüktür.”

(Bakara, 2/219)

KISA ÖRNEK

Sarhoş edici içeceklerin haramlığındaki illet sarhoş ediciliktir. Bu illet başka bir içekte de bulunursa ona aynı haramlık hükmü uygulanır.

DERSİN ÖZÜ

Bir hüküm sahih olarak belirlenmiş illete bağlıysa, illetin varlığı ve yokluğu hükmün uygulanmasını etkiler.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

20. KAİDE

YAKÎN, ŞÜPHE İLE ORTADAN KALKMAZ

اليقين لا يزول بالشك

AÇIKLAMA

Kesin olarak bilinen bir durum, sonradan ortaya çıkan şüphe sebebiyle terk edilmez. Bir hükmün değiştiğine dair kesin veya geçerli bir delil bulunmadıkça, önceden kesin olarak bilinen durum esas alınır.

DELİL

Rasûlullah ﷺ, namazda abdestinin bozulduğundan şüphe eden kimse hakkında, kesin bir belirti olmadıkça namazdan ayrılmamasını bildirmiştir.

(Buhârî, Müslim)

HADİS HÜKMÜ

Sahih.

KISA ÖRNEK

Abdestli olduğunu kesin bilen, daha sonra abdestinin bozulup bozulmadığından şüphe eden kimse abdestli kabul edilir. Çünkü kesin bilgi, yalnızca şüpheyile ortadan kalkmaz.

DERSİN ÖZÜ

**Kesin olarak sabit olan bir durum,
sırf şüphe sebebiyle değişmiş kabul edilmez.**

25 USÛLÜ FİKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

21. KAİDE

ZARURETLER, YASAKLARI MUBAH KILAR

الضرورات تبيح المحظورات

AÇIKLAMA

Kişinin dini, canı veya zorunlu bir ihtiyacı ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya kaldığında ve helal bir çıkış yolu bulunmadığında, şariat zaruret miktarınca normalde yasak olan bazı şeylere ruhsat verebilir. Zaruret, haramı sınırsız şekilde helal hâle getirmez.

DELİL

“Kim çaresiz kalırsa, haddi aşmadan ve zaruret miktarını geçmeden bunlardan yemesinde ona günah yoktur.”

(Bakara, 2/173)

KISA ÖRNEK

Açlıktan ölme tehlikesi bulunan ve helal yiyecek bulamayan kimsenin, hayatını koruyacak miktarda normalde haram olan yiyecekten yemesine izin verilir.

DERSİN ÖZÜ

**Gerçek zaruret, yasak olan şeyi yalnızca
ihtiyaç miktarınca mubah kılar.**

25 USÛLÜ FİKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

22. KAİDE

ZARURET, MİKTARINCA TAKDİR EDİLİR

الضرورة تقدر بقدرها

AÇIKLAMA

Zaruret sebebiyle verilen ruhsat sınırsız değildir. Normalde yasak olan bir şey, ancak zarureti giderecek ölçüde kullanılabilir. İhtiyaç ortadan kalktığında veya zaruret miktarı aşıldığında ruhsatın sınırı da aşılmış olur.

DELİL

“Kim çaresiz kalırsa, haddi aşmadan ve zaruret miktarını geçmeden bunlardan yemesinde ona günah yoktur.”

(Bakara, 2/173)

KISA ÖRNEK

Açlıktan ölme tehlikesi bulunan kimse, haram yiyecekten yalnızca hayatını koruyacak kadar yiyebilir; zaruret ortadan kalktıktan sonra yemeye devam edemez.

DERSİN ÖZÜ

Zaruret sebebiyle verilen izin, yalnızca zarureti giderecek miktarla sınırlıdır.

25 USÛLÜ FİKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

23. KAİDE

DELİLLERİN ARASINI CEM ETMEK MÜMKÜNSE CEM EDİLİR

الجمع بين الأدلة أولى من الترجيح

AÇIKLAMA

İki sahih delil ilk bakışta birbirine aykırı gibi görünürse, mümkün olduğu sürece her iki delille de amel edecek şekilde araları uzlaştırılır. Delillerden biri hemen terk edilmez veya diğerine tercih edilmez.

DELİL

“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, Rasûle itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, onu Allah’a ve Rasûle döndürün.”

(Nisâ, 4/59)

KISA ÖRNEK

Bir delil genel, diğer delil özel bir hüküm bildiriyorsa bunlar çelişkili kabul edilmez. Genel delil, özel delille birlikte anlaşılır ve böylece her iki delille de amel edilmiş olur.

DERSİN ÖZÜ

Sahih delillerin arasını uzlaştırmak mümkünse, birini terk etmek yerine her ikisiyle de amel edilir.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

24. KAİDE

CEM MÜMKÜN DEĞİLSE TERCİH YAPILIR

إذا تعذر الجمع يصار إلى الترجيح

AÇIKLAMA

İki sahih delilin arasını uzlaştırmak mümkün değilse, usûlün belirlediği ölçülere göre daha kuvvetli olan delil tercih edilir. Tercih, kişisel arzuya göre değil; delilin sübûtu, delâleti ve diğer ilmî tercih sebepleri dikkate alınarak yapılır.

DELİL

“Bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz,
onu Allah’a ve Rasûle döndürün.”

(Nisâ, 4/59)

KISA ÖRNEK

İki delilin aynı meselede farklı hükümlere delalet ettiği ve aralarının sahih bir şekilde uzlaştırılamadığı durumda, ilmî tercih ölçüleri uygulanarak kuvvetli olan delille amel edilir.

DERSİN ÖZÜ

Delillerin arasını cem etmek mümkün değilse,
şer‘î tercih ölçülerine göre daha kuvvetli delille
amel edilir.

25 USÛLÜ FIKİH KAİDESİ

Usûlü fikhın temel kaidelerini öğreniyorum

25. KAİDE

NESH, ANCAK DELİLE SABİT OLUR

النسخ لا يثبت إلا بدليل

AÇIKLAMA

İki şer‘î delil arasında ilk bakışta farklılık görülmesi, hemen birinin diğerini neshettiği anlamına gelmez. Neshe ancak sahih bir delille ve önceki hükmün daha sonraki şer‘î delille kaldırıldığı bilindiğinde hükmedilir. Öncelikle delillerin arasını cem etme imkânına bakılır.

DELİL

“Biz bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturursak, ondan daha hayırlısını yahut benzerini getiririz.”

(Bakara, 2/106)

KISA ÖRNEK

Birbirinden farklı görünen iki sahih delille karşılaşıldığında, yalnızca görünürdeki farklılık sebebiyle “biri diğerini neshetmiştir” denilemez. Neshin gerçekleştiğini gösterecek sahih bilgi ve kronoloji bulunmalıdır.

DERSİN ÖZÜ

Nesh ihtimalle değil, önceki hükmün sonraki delille kaldırıldığını gösteren sahih delille sabit olur.